

Павловська О.В.,
д-р. екон. наук, професор
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

Свідерська І.М.,
канд. екон. наук, доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ТА ІНКЛЮЗІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Драйвером динамічного розвитку глобального цифрового простору є наука та знання, що відображається в інноваційному характері сучасної економіки, високотехнологічній промисловості, розвитку інтелектуального та соціального капіталу. Економічний розвиток стимулює зростання фінансової грамотності, освіти, професійної підготовки, що сприятиме більш ефективному використанню ресурсів та капіталу і як результат призведе до економічного добробуту.

Оприлюднений звіт про рівень фінансової грамотності населення України вражає, оскільки серед 30 європейських країн Україна займає останнє місце, що свідчить про низький рівень фінансової обізнаності і як результат відставання економічного розвитку країни [1]. Автори публікації дотримуються гіпотези про існування взаємного впливу між рівнем розвитку економіки країни та рівнем фінансової грамотності населення, що такий вплив є досить значним та взаємної дії.

Досліджуючи економічний стан країни, варто зазначити про вплив і інших згубних факторів, а саме значне коливання рівня інфляції, низький рівень середніх заробітних плат та пенсій, низький рівень рентабельності вітчизняних підприємств, очищення банківської системи та зародковий стан вітчизняного фондового ринку, відсутність ефективних та ліквідних цінних паперів вітчизняних емітентів. Ці проблеми існують протягом значного періоду часу та у поєднанні із високим рівнем ризику фінансового середовища, загостренням політичної та геополітичної ситуації призводить до зниження рейтингів кра-

їни. Зазначені явища призводять до стагнації економіки, зниження інвестиційної привабливості країни та як результат погіршення економічної активності населення та фінансової грамотності.

Фінансова грамотність та фінансова інклюзія досить нові поняття для сучасної економічної науки. Їх зміст та основні характеристики знаходяться на початковій стадії дослідження. Так, ФАТФ із заходів боротьби з відмиванням грошей, фінансування тероризму поняття фінансової інклюзії трактує як забезпечення доступу до відповідної низки безпечних, зручних та доступних фінансових послуг, які з тих чи інших причин знаходяться у невідгідному положенні, які були виключені з причини низького доходу, розташування, статусу з формального фінансового сектору. Фінансова грамотність — це здатність розуміти основну інформацію про фінансові продукти та послуги.

В Україні дане питання почало активно обговорюватися в останні п'ять років. Загрозливим є останнє місце України в рейтингу європейських країн щодо рівня фінансової грамотності населення за 2016 рік [1]. Паралельно макроекономічні процеси в країні характеризуються наступними тенденціями: інфляція, коливання рівня стабільності та надійності національної фінансової системи, скорочення інвестицій у відтворення основних засобів, посилення дефіциту фінансових ресурсів.

Так, рівень інфляції в Україні за останні роки має тенденцію до зниження, проте залишається досить високим в порівнянні з іншими країнами від 143,3 % в 2015 році до 109,8 % в 2018 році. [2] У 2018 році показник інфляції становив у Білорусі 107 %, Молдова 104,7 %, Росія 104,6 %, Естонія — 103,4 %, Латвія — 3,3 %, Литва — 3 %. [3] Рівень середньої заробітної плати в Україні станом на червень 2019 року становить 10 783 грн, а пенсії — 3005,96 грн., що еквівалентно 426 та 118 дол. США, в той час, як показники середньої заробітної плати сусідніх країн сягають: Естонія — 1267 дол. США, Латвія — 1098 дол. США, Литва — 1108 дол. США, Росія — 1215 дол. США, Білорусь — 958 дол. США. [4].

Ставка кредитування в європейських країнах коливається від 0,05 % річних у Данії до 2–4 % річних в Словенії, Хорватії, Латвії, Литві, Естонії. Середня ставка за кредитами в Україні станом на 1.08.2019 року склала близько 20 % в національній валюті, в тому числі 36 % для кредитів фізичним особам і 18 % для бізнесу. [5] Значний рівень відсоткової ставки за кредит можна пояс-

нити високим рівнем ризиків. Міжнародне рейтингове агентство S&P Global Ratings довгострокові та короткострокові суверенні рейтинги України за зобов'язаннями в іноземній і національній валюті оцінюють на рівні В-/В. [6] Варто відмітити, що в Україні станом на 1.04.2019 року 70 млрд. грн. заборгованість населення за житлово-комунальні послуги і субсидіями на їх оплату користується 42,3 % домогосподарств. [7]

Економічна ситуація в країні призвела до змін в поведінці населення: посилення державної допомоги та субсидій населенню, дефіцит фінансових ресурсів і як наслідок залежність від споживчих кредитів, скорочення рівня заощаджень населення. Недовіра до банківської системи, очікування негативного майбутнього і як результат бажання жити сьогоднішнім, не покладаючись на недержавне пенсійне забезпечення, страхування життя та майна. Незавершеність реформування освіти, судочинства, житлово-комунальної сфери, медицини призвели до зниження рівня життя та як результат рівня фінансового включення в процеси фінансової системи та фінансову інклюзію.

Розквіт цифрової економіки створює передумови для розвитку агроінженерії, робототехніки, інформатизації, хмарних платформ, нанотехнологій, Big Data, проте першочерговими завданнями залишаються зростання рівня доходів населення, доступності до фінансових послуг та ресурсів, зростання фінансової грамотності та фінансової інклюзії.

Література

1. Акімова, О. В. «Фінансова інклюзія та інші передумови розвитку фінансового моніторингу в Україні [Електронний ресурс].» Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/12/210.pdf> (2015).
2. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/2019/>
3. <https://konkurent.in.ua/publication/13255/inflyaciya-v-krayinah-evrope-rejting/>
4. https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_країн_за_середньою_заробітною_платою
5. <https://www.comments.ua/ua/article/money/finance/631533-zhiti-v-kredit-v-ukraini-ta-evropi-de-deshevshe-i-chomu-tak.html>
6. <https://finance.liga.net/ekonomika/novosti/sp-podtverdilo-reytingi-ukrainy-4175659>
7. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2197580-derzstat-ozvuciv-kilkist-simej-so-otrimuut-subsidii.html>